

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
МИНИСТЪР

ЗАПОВЕД

№ РД 09 – 388/09.03.2009 г.

На основание чл. 36, ал. 2 от Закона за професионалното образование и обучение, във връзка с чл. 42, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване, при спазване изискванията на чл. 66, ал. 1 и ал. 2 от Административнопроцесуалния кодекс и във връзка с организирането и провеждането на държавните изпити за придобиване степен на професионална квалификация за професията

УТВЪРЖДАВАМ

Национална изпитна програма за провеждане на държавни изпити за придобиване на трета степен на професионална квалификация за професия код **840060** **Организатор по експлоатация на пристанищата и флота**, специалност код **8400601** **Експлоатация на пристанищата и флота** от професионално направление код **840** **Транспортни услуги**, от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Контрол по изпълнението на заповедта възлагам на Кирчо Атанасов – заместник-министър.

ДАНИЕЛ ВЪЛЧЕВ
ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ И
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

**ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СППО	Наименование
Професионално направление	840	ТРАНСПОРТНИ УСЛУГИ
Професия	840060	ОРГАНИЗАТОР ПО ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ПРИСТАНИЩАТА И ФЛОТА
Специалност	8400601	ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ПРИСТАНИЩАТА И ФЛОТА

Утвърдена със Заповед № РД 09 – 388/09.03.2009 г.

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ИЗПИТНАТА ПРОГРАМА

Националната изпитна програма е предназначена за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността за придобиване на **трета** степен на професионална квалификация по професията **Организатор по експлоатация на пристанищата и флота**, специалност **Експлоатация на пристанищата и флота**, от професионално направление **Транспортни услуги**, от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Целта на настоящата национална изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетентности на обучаваните, изискващи се за придобиване на **трета** степен на професионална квалификация по изучаваната специалност.

Националната изпитна програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО). До утвърждаване на ДООИ по професията/специалността настоящата Национална изпитна програма следва да се прилага само за системата на народната просвета.

Държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

- 1. За държавния изпит по теория на професията и специалността:**
  - а.** Изпитните теми с план-тезиса на учебното съдържание.
  - б.** Критерии за оценяване.
- 2. За държавния изпит по практика на професията и специалността:**
  - а.** Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.
  - б.** Критерии за оценяване.
- 3. Система за оценяване.**
- 4. Препоръчителна литература.**
- 5. Приложения:**
  - а.** Примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността.
  - б.** Примерно индивидуално практическо задание.

III. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Изпитни теми с план-тезис на учебното съдържание.

Изпитна тема № 1:

Пристанища.

План-тезис:

- Основни понятия в експлоатацията на пристанищата.
- Видове пристанища.
- Естествен режим на морските крайбрежия.
- Пристанищна механизация.
- Показатели за работа на пристанището.
- Признаци за класификация на малки и средни предприятия.
- Безопасна работа в пристанището.

Примерна приложна задача: Да се посочат елементите от състава на пристанището по приложената схема.

Дидактически материали: Схема на пристанище.

№	<i>Критерии за оценяване на изпитна тема № 1:</i> Пристанища.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятията: пристанище, акватория, територия. Изброява и обяснява елементите от състава на пристанището.	8
2.	Класифицира пристанищата в зависимост от географското им разположение и предназначение.	4
3.	Изброява и обяснява факторите на естествения режим на морските крайбрежия и влиянието им върху пристанищата и флота.	14
4.	Дефинира понятията кейова и тилова механизация, изброява елементите им, описва общото устройство и технико-експлоатационните характеристики на портален електрически кран.	12
5.	Дефинира понятието пропускателна способност на пристанище и обяснява елементите ѝ.	4
6.	Изброява количествени и качествени признаци за класификация на малки и средни предприятия.	4
7.	Описва изискванията за осигуряване на безопасна работна среда в пристанището.	4
8.	Изпълнява приложената задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 2:

Товари.

План-тезис:

- Здравословни и безопасни условия на труд в пристанището.
- Товари.
- Опаковка и маркировка.
- Опазване на товарите.
- Пристанищна механизация.
- Основни понятия в предприемачеството.

Примерна приложна задача: Да се направи класификационна транспортна схема на товари.

Дидактически материали: Схеми за подреждане на товари.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 2: Товари.	Максимален брой точки
1.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд в пристанището.	4
2.	Дефинира понятието товар и описва товарите съгласно транспортната им характеристика.	6
3.	Обяснява видовете транспортна опаковка и маркировка.	10
4.	Описва начините за подреждане и опазване на товарите при съхранение и товаро-разтоварни дейности.	13
5.	Изброява товаро-захватните приспособления и обяснява предназначението им.	13
6.	Дефинира понятията предприемачество, предприемач и предприемачески процес.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 3:

Складове.

План-тезис:

- Основни понятия в експлоатацията на пристанищните складове.
- Складиране на товари.
- Подемно-транспортна техника в складовете.
- Основни типове предприемачи.
- Здравословни и безопасни условия на труд в складовете.

Примерна приложна задача: Да се избере вариант на работа при износ на зърно и да се обоснове изборът.

Дидактически материали: Схема за подреждане на товари.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 3: Складове.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятията склад и пристанище.	10
2.	Класифицира пристанищните складове по предназначение и конструкция. Описва изискванията към складовете. Изброява методите за стифиране на товари по групи.	16
3.	Изброява подемно-транспортната техника, използвана в пристанищните складове, и обяснява предназначението на товаро-захватните приспособления.	16
4.	Класифицира и описва видовете предприемачи според динамиката на дейността.	4
5.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд в пристанищните складове.	4
6.	Изпълнява приложната задача.	10
Общ брой точки		60

Изпитна тема № 4:

Съгласуваност между пристанище, корабна администрация, клиенти и контрагенти на пристанището.

План-тезис:

- Основни понятия.
- Организиране обработката на кораби в пристанището.
- Срокове за обработка на кораба.
- Договор между пристанище и клиент за пристанищни услуги.
- Основни типове предприемачи.
- Здравословни и безопасни условия на труд в пристанището.

Примерна приложна задача: Какъв е редът за поставяне на корабите под обработка?

Дидактически материали: Правилник за експлоатация на пристанище.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 4: Съгласуваност между пристанище, корабна администрация, клиенти и контрагенти на пристанището.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието пристанище и обяснява понятията корабна администрация, клиент и контрагент на пристанището.	8
2.	Описва организцията на обработката на корабите при планиране, по време на престой и по приключване на товаро-разтоварната дейност.	14
3.	Дефинира и обяснява понятията: сталийно време, контрасталии, свръхконтрасталии. Обяснява диспач, демюрейдж, детеншън.	13
4.	Описва договорните взаимоотношения между пристанище и клиент.	7
5.	Класифицира и описва видовете предприемачи според динамиката на дейността.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд в пристанището.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
Общ брой точки		60

Изпитна тема № 5:

Контейнери.

План-тезис:

- Основни понятия.
- Складиране.
- Технология за обработка.
- Пристанищна механизация.
- Проучване на пазара и конкурентите.
- Здравословни и безопасни условия на труд на контейнерен терминал.

Примерна приложна задача: Да се изчисли времето за товаро-разтоварна дейност на контейнеровоз 3000 TEU при норма на обработка 15 контейнера на час.

Дидактически материали: Схема на контейнери и спредер.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 5: Контейнери.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието контейнер и описва международната класификация на контейнерите. Обяснява понятието “от врата до врата”.	8
2.	Описва изискванията за стифиране на контейнери. Изброява предимства и недостатъци на контейнеризираните товари.	9
3.	Обяснява технологията за обработка на кораб с контейнери.	15
4.	Описва товаро-захватните приспособления за претоварване на контейнери.	10
5.	Изброява и описва специфични методи за проучване на пазара и конкурентите.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд на контейнерен терминал.	4
7.	Решава приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 6:

Генерални товари.

План-тезис:

- Основни понятия.
- Складиране.
- Технология за обработка.
- Пристанищна механизация.
- Характеристики на българския предприемач.
- Здравословни и безопасни условия на труд при работа с генерални товари.

Примерна приложна задача: Какъв е начинът за товарене на еднороден генерален товар за различни товарополучатели?

Дидактически материали: Схема на товаро-захватни приспособления.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 6: Генерални товари.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието генерален товар и изброява видовете генерални товари.	6
2.	Изброява опаковки и маркировки на генерални товари. Описва видовете складове, начините за стифиране и изискванията за съхранение на генерални товари.	10
3.	Обяснява технологията за обработка на генерални товари.	13
4.	Изброява товаро-захватните приспособления за претоварване на генерални товари и обяснява практическото им приложение.	13
5.	Изброява и описва основни характеристики на българския предприемач.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при работа с генерални товари.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 7:

Масови товари.

План-тезис:

- Описание на товара.
- Складиране.
- Технология за обработка.
- Пристанищна механизация.
- Основни понятия в предприемачеството.
- Здравословни и безопасни условия на труд при работа с масови товари.

Примерна приложна задача: Какви са последствията, ако кораб с въглища е натоварен неправилно?

Дидактически материали: Схема на товаро-захватно приспособление, товарна скала и товарна марка.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 7: Масови товари.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието масов товар и описва свойствата им по групи.	8
2.	Изброява видовете складове за масови товари.	7
3.	Обяснява технологията за претоварване на масови товари.	15
4.	Описва товаро-захватните приспособления за обработка на масови товари.	12
5.	Дефинира понятията предприемачество, предприемач и предприемачески процес.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при работа с масови товари.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 8:

Насипни товари.

План-тезис:

- Описание на товара.
- Складиране.
- Технология за обработка.
- Пристанищна механизация.
- Финансиране и кредитиране на малки и средни предприятия.
- Здравословни и безопасни условия на труд при работа с насипни товари.

Примерна приложна задача: Да се анализират начините за частично товарене на кораб с насипен товар по приложената схема.

Дидактически материали: Схеми за частично товарене на насипни товари; схема на товаро-захватно приспособления.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 8: Насипни товари.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието насипен товар и описва свойствата им.	9
2.	Изброява складовете за съхранение на насипни товари и изискванията към тях.	8
3.	Обяснява изискванията към корабите, превозващи насипни товари. Обяснява технологията за обработка на кораб с насипен товар.	15
4.	Описва товаро-захватните приспособления при обработка на насипни товари.	10
5.	Дефинира и обяснява понятията финансиране и кредитиране на малки и средни предприятия.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при работа с масови товари.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 9:

Натрупни товари.

План-тезис:

- Описание на товара.
- Складиране.
- Технология за обработка.
- Пристанищна механизация.
- Институционална подкрепа на малки и средни предприятия.
- Здравословни и безопасни условия на труд при работа с натрупни товари.

Примерна приложна задача: Какви са последствията при отваряне на грайфер с въглища от голяма височина?

Дидактически материали: Схема на грайфер.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 9: Натрупни товари.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието натрупни товари и описва свойства им.	10
2.	Изброява видове системи на складиране, изискванията към складовете и стифирането на натрупни товари.	10
3.	Обяснява технологията за товаро-разтоварна обработка на натрупни товари.	11
4.	Изброява и описва товаро-захватните приспособления за обработка на натрупни товари.	11
5.	Изброява и описва съществуващи форми на институционална подкрепа на малки и средни предприятия.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при работа с натрупни товари.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 10:

Въглища.

План-тезис:

- Описание на товара.
- Складиране.
- Технология за обработка.
- Пристанищна механизация.
- Проучване на пазара и конкурентите.
- Здравословни и безопасни условия на труд при обработка на въглища.

Примерна приложна задача: Да се изчисли времето за товаро-разтоварна дейност на кораб с 3000 t въглища, обработван с три крана, всеки с производителност 50 t/h.

Дидактически материали: Схема на товаро-захватни приспособления.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 10: Въглища.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието натрупен товар и описва физико-химичните свойства на въглищата.	8
2.	Изброява видове системи на складиране, изискванията към складовете и стифирането на въглища.	10
3.	Описва характерните особености на специализиран кораб за въглища. Обяснява технологията за товаро-разтоварна обработка на въглища.	14
4.	Изброява и описва товаро-захватните приспособления за обработка на въглища.	10
5.	Изброява и описва специфични методи за проучване на пазара и конкурентите.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при товаро-разтоварна обработка на въглища.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 11:

Натрупни товари – руди.

План-тезис:

- Описание на товара.
- Складиране.
- Технология за обработка.
- Пристанищна механизация.
- Финансиране и кредитиране на малки и средни предприятия.
- Здравословни и безопасни условия на труд при товаро-разтоварна обработка на руди.

Примерна приложна задача: Да се определят начините за изчисляване на количеството натоварени руди.

Дидактически материали: Схема на товаро-захватни приспособления.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 11: Натрупни товари – руди.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието натрупен товар и описва физико-химичните свойства на рудите.	10
2.	Изброява видове системи на складиране, изискванията към складовете и стифирането на руди.	8
3.	Описва характерните особености на рудовозите. Обяснява технологията за претоварване на руди.	14
4.	Описва товаро-захватните приспособления за обработка на руди.	10
5.	Дефинира и обяснява понятията финансиране и кредитиране на малки и средни предприятия.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при товаро-разтоварна обработка на руди.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 12:

Наливни товари.

План-тезис:

- Описание на товара.
- Складиране.
- Технология за обработка и превоз.
- Проучване на пазара и конкурентите.
- Здравословни и безопасни условия на труд при работа с наливни товари.

Примерна приложна задача: От какво зависи бързината на товарене и разтоварване на наливните товари? Какви са начините за пресмятане на количеството приет/предаден товар?

Дидактически материали: Схема за обработка на наливни товари.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 12: Наливни товари.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието наливен товар. Описва физико-химичните свойства на наливните товари.	12
2.	Изброява видовете складове за наливни товари.	10
3.	Обяснява технологията за товарене и разтоварване на наливни товари. Описва изискванията при транспортиране.	20
4.	Изброява и описва специфични методи за проучване на пазара и конкурентите.	4
5.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при товаро-разтоварна обработка на наливни товари.	4
6.	Дефинира понятието наливен товар. Описва физико-химичните свойства на наливните товари.	12
7.	Изпълнява приложната задача.	10
Общ брой точки		60

Изпитна тема № 13:

Опасни товари.

План-тезис:

- Описание на товара.
- Складиране.
- Ред за обработка.
- Товарооборот.
- Характеристики на българския предприемач.
- Здравословни и безопасни условия на труд при работа с опасни товари.

Примерна приложна задача: Да се изчисли съвместимостта при превоз и съхранение на дадените товари по приложената таблица.

Дидактически материали: Маркировка на опасни товари, таблица за съвместимост на опасните товари, Правилник за експлоатация на пристанище Варна.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 13: Опасни товари.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието опасен товар. Описва международната класификация и маркировката на опасни товари.	15
2.	Изброява изискванията към складовете за съхранение.	9
3.	Обяснява реда за товаро-разтоварна обработка на опасни товари.	10
4.	Дефинира и обяснява понятието товарооборот и класифицира товарооборота по направления.	6
5.	Изброява и описва основните характеристики на българския предприемач.;	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при товаро-разтоварна обработка на опасни товари.	6
7.	Изпълнява приложната задача.	10
Общ брой точки		60

Изпитна тема № 14:

Особенорезимни товари.

План-тезис:

- Основни понятия.
- Бързоразвалящи се товари.
- Животни, птици и суровини от животински произход.
- Основни типове предприемачи.
- Здравословни и безопасни условия на труд при работа с особенорезимни товари.

Примерна приложна задача: Да се определи начинът за превоз на бързоразвалящи се товари с неспециализиран кораб и да се избере начин за съхранението им в пристанище.

Дидактическите материали: Номенклатура на товарите, превозвани по море.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 14: Особенорезимни товари.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието товар и особенорезимен товар.	10
2.	Изброява видовете бързоразвалящи се товари. Описва видовете складове за съхранение. Обяснява особеностите при превоз. Описва технологията за товарене и разтоварване.	15
3.	Изброява товарите от групата на живи животни, птици и суровини от животински произход. Описва особеностите при транспортиране и ветеринарните изисквания. Описва технологията за товарене и разтоварване.	15
4.	Класифицира и описва видовете предприемачи според динамиката на дейността.	4
5.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд при товаро-разтоварна обработка на опасни товари.	6
6.	Изпълнява приложната задача.	10
Общ брой точки		60

Изпитна тема № 15:

Комплексно обслужване на кораба.

План-тезис:

- Основни понятия.
- Задължения на агента.
- Входяща и изходяща контрола.
- Договор за агентирание.
- Основни понятия в предприемачеството.
- Маркетингови проучвания на фрахтовия пазар.
- Здравословни и безопасни условия на труд в пристанището.

Примерна приложна задача: Да се изготви известие за пристигане и известие за готовност на кораба.

Дидактически материали: Бланка за нотиси.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 15: Комплексно обслужване на кораба.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието агент.	5
2.	Обяснява задълженията на агента преди пристигане, по време на престой и след отплаване на кораба.	15
3.	Обяснява процедурата свободна практика и разрешение за отплаване. Изброява състав на контролата, отговорностите на членовете и организирането ѝ.	10
4.	Обяснява същността на договора за агентирание и предназначението на дисбурсментска сметка.	8
5.	Дефинира понятията предприемачество и предприемачески процес.	4
6.	Дефинира понятието конюнктура на фрахтовия пазар и описва етапите на маркетинговото проучване.	4
7.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд в пристанището.	4
8.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

<p><i>Изпитна тема № 16:</i> Транспорт.</p> <p>План-тезис:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Основни понятия. • Видове транспорт и транспортни средства. • Признаци за класификация на малки и средни предприятия. • Пропускателна способност на пристанище. • Здравословни и безопасни условия на труд в пристанището. <p>Примерна приложна задача: Да се избере и обоснове изборът на транспортни средства за превоз на насипни товари.</p> <p>Дидактически материали: Схема на транспортни средства.</p>

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 16: Транспорт.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятието транспорт и описва елементите на транспорта.	10
2.	Изброява видове транспорт, предимства и недостатъци.	13
3.	Изброява видове вагони, транспортни кораби и товарни автомобили.	15
4.	Изброява количествени и качествени признаци за класификация на малки и средни предприятия.	4
5.	Дефинира показателя пропускателна способност на пристанището и обяснява факторите за увеличаването ѝ.	4
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд в пристанището и опазване на околната среда.	4
7.	Дефинира понятието транспорт и описва елементите на транспорта.	10
8.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 17:

Трампови превози.

План-тезис:

- Основни понятия.
- Характеристика на трамповите превози.
- Фрахтоване на трампови кораби.
- Договори за морски превоз.
- Маркетингови проучвания на фрахтовия пазар.
- Проучване на пазара и конкурентите.
- Здравословни и безопасни условия на труд в пристанището.

Примерна приложна задача: Да се направи сравнителна характеристика на линейни и трампови превози.

Дидактически материали: Чартър.

№	<i>Критерии за оценяване на изпитна тема № 17:</i> Трампови превози.	Максимален брой точки
1.	Изброява видовете морски превози.	5
2.	Обяснява същността на трамповите превози и изброява предимствата и недостатъците им.	10
3.	Обяснява начина за фрахтоване на трампови кораби.	8
4.	Обяснява типови стандартни чартърни форми. Изброява видовете чартъри и обяснява характерните им особености.	15
5.	Дефинира понятието конюнктура на фрахтовия пазар и описва етапите на маркетинговото проучване.	4
6.	Изброява и описва специфични методи за проучване на пазара и конкурентите.	4
7.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд в пристанището и опазване на околната среда.	4
8.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

Изпитна тема № 18:

Организация на морските превози.

План-тезис:

- Основни понятия.
- Договор за покупко-продажба.
- Договори за морски превоз на товари и пътници.
- Международни пазари.
- Проучване на пазара и конкурентите.
- Здравословни и безопасни условия на труд.

Примерна приложна задача: Да се състави букинг-нота за контейнери.

Дидактически материали: Чартър, коносамент, букинг-нота.

№	Критерии за оценяване на изпитна тема № 18: Организация на морските превози.	Максимален брой точки
1.	Дефинира понятията линейно и трампово корабоплаване. Описва и сравнява предимствата и недостатъците им.	10
2.	Обяснява същността на договор за покупко-продажба.	13
3.	Обяснява вида и същността на договор за морски превоз при трампово, линейно, каботажно и пътническо плаване. Описва видове чартъри.	13
4.	Дефинира и обяснява понятията фрахтов пазар, фрахтоване на кораби и навло. Обяснява видове оферти.	5
5.	Изброява и описва специфични методи за проучване на пазара и конкурентите.	5
6.	Описва изискванията за осигуряване здравословни и безопасни условия на труд в пристанището и опазване на околната среда.	4
7.	Изпълнява приложната задача.	10
	Общ брой точки	60

2. Критерии за оценяване.

Комисията по оценяване на изпита по теория на професията и специалността, назначена със заповед на директора на училището/ръководителя на обучаващата институция определя за всеки критерий конкретни показатели, чрез които да се диференцира конкретният брой присъдени точки.

IV. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.

Чрез държавния изпит по практика на професията и специалността се проверяват и оценяват професионалните умения и компетентности на обучаваните, отговарящи на **трета** степен на професионална квалификация.

Индивидуалното изпитно задание съдържа пълното наименование на училището/обучаващата институция, празни редове за попълване имената на обучавания, квалификационната форма, началната дата и началния час на изпита, краен срок на изпита – дата и час, темата на индивидуалното практическо задание и изискванията към крайния резултат от изпълнението на заданието. По решение на комисията могат да се дадат допълнителни указания, които да подпомогнат обучавания при изпълнение на индивидуалното практическо задание.

Индивидуалните практически задания се изготвят от комисията за провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността в училището/обучаващата институция. Броят на изготвените задания трябва да бъде поне с един повече от броя на явяващите се в деня на изпита. Всеки обучаван изтегля индивидуалното си практическо задание, в което веднага саморъчно написва трите си имена.

ПРИМЕРНИ ТЕМИ НА ИНДИВИДУАЛНИ ПРАКТИЧЕСКИ ЗАДАНИЯ

1. Зърнени храни в насипно състояние – износ, индиректен вариант.

- документооборот;
- попълване на пристанищен документ;
- съставяне на технологична карта.

- 2. Зърнени храни в насипно състояние – внос, индиректен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 3. Натрупни товари – въглища, внос, директен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 4. Натрупни товари – руда, износ, индиректен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 5. Наливни товари – слънчогледово масло в цистерни, износ, директен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 6. Наливни товари – сярна киселина, износ, директен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 7. Контейнери – внос, индиректен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 8. Контейнери – износ, индиректен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 9. Генерални товари – тухли на палети, индиректен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 10. Генерални товари – талашит/фазер на палети, директен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

- 11. Генерални товари – тръби металически, внос, индиректен вариант.**
  - документооборот;
  - попълване на пристанищен документ;
  - съставяне на технологична карта.

12. Генерални товари – метали на връзки, внос, индиректен вариант.

- документооборот;
- попълване на пристанищен документ;
- съставяне на технологична карта.

13. Генерални товари – цимент в торби, износ, индиректен вариант.

- документооборот;
- попълване на пристанищен документ;
- съставяне на технологична карта.

14. Генерални товари – биг бегси, износ, директен вариант.

- документооборот;
- попълване на пристанищен документ;
- съставяне на технологична карта.

15. Каменни гранитни блокове – внос, индиректен вариант.

- документооборот;
- попълване на пристанищен документ;
- съставяне на технологична карта.

16. Генерални товари – бали, внос, индиректен вариант.

- документооборот;
- попълване на пристанищен документ;
- съставяне на технологична карта.

17. Захар – внос, директен вариант.

- документооборот;
- попълване на пристанищен документ;
- съставяне на технологична карта.

18. Генерални товари – ламарина на рулони – износ, индиректен вариант.

- документооборот;
- попълване на пристанищен документ;
- съставяне на технологична карта.

2. Критерии за оценяване.

За всяко индивидуално практическо задание комисията по провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността, назначена със заповед на директора на училището/ръководителя на обучаващата институция, разработва критерии за оценяване и съответните показатели. Посочва се максималният брой точки, които се поставят при пълно, вярно и точно изпълнение на всеки показател. Те са в съответствие с посочените в таблицата.

№	КРИТЕРИИ	ПОКАЗАТЕЛИ	Макси мален брой точки	Те жест
1.	<p>Спазване на правилата за здравословни и безопасни условия на труд и опазване на околната среда.</p> <p><i>Забележка: Този критерий няма количествено изражение, а качествено. Ако обучаваният по време на изпита създава опасна ситуация, застрашаваща собствения му живот или живота на други лица, изпитът се прекратява и на обучавания се поставя оценка слаб (2).</i></p>	<p>1.1. Изпълнява изискванията на правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.</p> <p>1.2. Изпълнява изискванията на правилата за противопожарна и аварийна безопасност, изпълнява изискванията на правилата за безопасност.</p> <p>1.3. Изпълнява изискванията на правилата за опазване на околната среда.</p>		да/не
2.	Ефективна организация на работното място.	<p>2.1. Спазва последователността на дейностите при обработка на кораб.</p> <p>2.2. Подбира необходимата документация.</p>	3 7	10
3.	Документи, отнасящи се до транспортното средство и товара.	<p>3.1. Описва последователността за съставяне на документите.</p> <p>3.2. Попълва пристанищни документи.</p>	10 5	15
4	Изработване на технологична карта.	<p>4.1. Описва физико-химичните свойства, опаковката и маркировката на товара и начина на складиране.</p> <p>4.2. Описва захватните съоръжения съгласно посочения товар и изброява изискванията към тях.</p> <p>4.3. Описва технологичния процес по зададения вариант на работа.</p> <p>4.4. Описва допълнителните работи при подготовка и по време на товаро-разтоварния процес.</p> <p>4.5. Описва здравословните и безопасни условия на труд съобразно посочения товар.</p>	6 6 10 6 7	35
Общ брой точки			60	

V. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки за всяка изпитна тема или за всяко изпитно задание е 60. Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор.

Преминаването от точки в цифрова оценка съгласно чл. 7, ал. 4 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване, се извършва по следната формула:

Цифрова оценка = общият брой точки от всички критерии : 10

Получената цифрова оценка се изчислява с точност до 0,01.

Оценяването на писмените работи от държавния изпит по теория е в съответствие с чл. 46 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване.

Изпълнението на практическото задание от държавния изпит по практика се оценява в съответствие с чл. 48 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване.

VI. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Лазарова, Д. Експлоатация на пристанищата и флота. Техника, 1978.
2. Филев, К. и кол. Технология на морските превози. Техника, 1978.
3. Цанев, Л. и кол. Пристанищна механизация. Техника, 1986.
4. Ворончихин, Г. и кол. Подемно-транспортни машини и съоръжения. Техника, 1977.
5. Милман, И. Учебник на пристанищния работник. Техника, 1977.
6. Лазарова, Д. Икономика на пристанищата и флота. Техника, 1978.
7. Христов, К. Предприемачество и мениджмънт. Мартилен, 2004.

VII. АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

1. инж. Нина Колева – ВМГ “Св. Николай Чудотворец”, гр. Варна
2. инж. Елица Фурнаджиева – ВМГ “Св. Николай Чудотворец”, гр. Варна
3. Румяна Ганчовска – ВМГ “Св. Николай Чудотворец”, гр. Варна
4. Петя Пенкова – ВМГ “Св. Николай Чудотворец”, гр. Варна

VIII. ПРИЛОЖЕНИЯ

а) Примерен изпитен билет

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

по професията **840060**   **Организатор по експлоатация на пристанищата и флота**

специалността **8400601**   **Експлоатация на пристанищата и флота**

Изпитен билет №.....

Изпитна тема: .....

(изписва се точното наименование на темата)

План-тезис: .....

.....

Приложна задача:
.....

Описание на дидактическите материали:.....

Председател на изпитната комисия:.....

(име, фамилия)   *(подпис)*

Директор/Ръководител на обучаващата институция:.....

(име, фамилия)   *(подпис)*
(печат на училището/обучаващата институция)

б) Примерно индивидуално практическо задание

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

по професията **840060** **Организатор по експлоатация
на пристанищата и флота**

специалността **8400601** **Експлоатация на пристанищата и флота**

И н д и в и д у а л н о   п р а к т и ч е с к о   з а д а н и е   № 1

На ученика/обучавания .....

(трите имена на ученика/обучавания)

от .....клас/курс,

начална дата на изпита: ..... начален час: .....

крайна дата на изпита: ..... час на приключване на изпита:.....

1. Да се направи описание на документите, свързани с обработката на кораб с насипни товари (зърнени храни в насипно състояние – износ), индиректен вариант.

Да се попълни талиманска записка.

Да се състави технологична карта по зададена схема.

2. Указания (инструкции/изисквания) за изпълнение на практическото задание:

Спазва правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и изискванията за опазване на околната среда. Технологичната карта да съдържа: описание на товара и технологичния процес съгласно посочения вариант на работа, използвана механизация и допълнителни указания.

УЧЕНИК/ОБУЧАВАН: .....
(име, фамилия) (подпис)

Председател на изпитната комисия:.....
(име, фамилия) (подпис)

Директор/Ръководител на обучаващата институция:.....
(име, фамилия) (подпис)
(печат на училището/обучаващата институция)